

Maramureșul în primii ani după alipirea la Eparhia greco-catolică de Gherla

Dr. Livia Ardelean

Odată cu înființarea Eparhiei Greco-Catolică de Gherla, la 26 noiembrie 1853, de către Papa Pius al IX-lea, prin Bula Pontificală *Ad Apostolicam Sedem* un număr de 10 protopopiate, 144 parohii și filii, cu 97.121 credincioși greco-catolici, au fost desprinse din dieceza ruteană greco-catolică de Munkácsi și arondate noii eparhii românești, cu sediul la Gherla, în Transilvania.¹

Una dintre marile probleme ridicate după preluarea acelor parohii a fost cea de adaptare la o nouă ordine administrativă, într-o nouă provincie istorică, Transilvania, Maramureșul făcând anterior parte din Ungaria².

Studiul de față își propune să scoată la lumină câteva din documentele păstrate în fondul arhivistic Episcopia greco-catolică de Cluj-Gherla, aflat în păstrare la Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, fără a se face o analiză a acestora, preferându-se prezentarea lor în acest context.

Primul aspect ce se cuvine a fi pomenit aici este modul de abordare a sentimentelor fidelității față de tron, a sentimentului patriotic și a naționalității. În 12 noiembrie 1860, la Congregația tractuală a preoților, ținută în Vișeu de Mijloc, Vasiliu Mihalka, viceprotopop al tractului Vișeu se adresa episcopului, în numele preoților din tract, cerându-i să îi arate *calea cea adevărată a fidelității către tron, a zelului patriotic și național, ca nu cumva pașii nostri în timpul acesta a facerii și a mișcării să fie stangaciu interpretați*. La 1 dec. 1860 episcopul răspundea că singura învățătură e patentă imperială din 20 octombrie 1860, apoi instrucțiunile de la Gherla și *citirea Gazetei noastre transilvane*, care se ocupă de cauza națională³.

Anii imediat următori au fost marcați de încercarea de acomodare, de continuare a vieții bisericești în vechea formă, doar cu subordonare Episcopului român, Ioan Alexi, și Eparhiei de Gherla, dar în anul 1860, luat ca exemplu aici, au avut loc 2 mari evenimente, ce vor fi discutate în rândurile ce urmează, pe de o parte vizitațiile canonice în Protopopiatul Vișeu, dar mai ales agitațiile și mișcările legate de introducerea limbii române în Cartea funciară, *Cartea funduară*.

În ceea ce privește vizitațiile canonice, se alege reproducerea aproape în oglindă a celei din Vișeu de Sus, cu păstrarea limbajului epocii, el însuși un subiect istoric în sinea lui.

Protocolul vizitației canonice din tractul Vișeu, ce a avut loc în 5 iunie 1860. Tractul ținea de Pretura Vișeu, Prefectura Cașovia

Biserica era construită pe funduș bisericesc cam pe la anul 1670 zidită din bârne, cu spesele mai cu seamă a lui Ștefan Pop, pe lângă ajutorul și al comunei, e în statu bunîșor, n-are lipsă de reparații. Are și cînțirim, mărimea lui e de 1345 stânjeni⁴, e încinsu cu piatră, beserica e de 9 stânjeni de lungă, 4 de lată 20 de înaltă și cam

¹<http://www.eparhiaclužgherla.ro/istoric/>, accesat la 04.12. 2019

² Ciprian Doru Rigman, Formația intelectuală a protopopilor greco-catolici din episcopia Gherla la mijlocul secolului al XIX-lea, pe https://crisia.mtaricrisurilor.ro/pdf/2012/006_CD%20Rigman.pdf, accesat în 2 12. 2019

³ Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, Fond Episcopia greco-catolică Cluj-Gherla, nr. 2092/1860

⁴(stânjen austriac) „klafter” egal 1,8965 m

întunecoasă, turnul e de lemn, clopote sunt 3, unu de 2 centenarii, altul de 1 și jumătate, al treilea de 1, pe lângă spesele compozitorului local turnate. Patron n-are decât Compozitorul local, care și benefactori ai bisericii, e acoperită cu șindili de brad, e cam mărișoară, asemănată cu alte biserici, încuietori are bunișoare de fier. Biserica avea toate cărțile de rit necesare, odăjdii, potir, disc și lingurița de argint ăntaurit, 7 rânduri de veșminte, parte de mătase, parte de alea cinsătură fină, armariul pentru ținerea veșmintelor era curat, cu cheie. Biserica avea destule icoane întregi. Biserica avea sieriu sau tabernaculă, în care e așezat ciboriu de argint înăntaurit spre conservarea sfintei cuminicături, are vas de purtat Sfânta cuminicatură la bolnavi, de aramă, neaurit, cu feculetiu. La Lite se întrebuințează un blid și 2 pocale. Scule pentru administrarea bisericii sunt 2 cruci pentru îngropăciune, 8 lumânări de aramă, 2 tetrapoade, 4 prapore de fier și pendia farbută. Biserica n-a fost dăunată prin furi, foc sau treznet.

Biserica are Inventariu, în care sunt însemnate bine toate acestea, făcut la 29 ianuarie 1860, în urma Ordinului diecezan din 7 aug. 1858 nr. 2946, în 4 exemplare, semnat de paroh și curatorii bisericii.

Biserica nu are capitale fundaționale, ci are capitale industriale date pe interursuri prin sufleriu și curatoarele bisericii, acești bani sunt strânși din donațiile de bună voie, din vinderea luminilor și din taxa cintirimului, banii nu sunt în primejdi, aduc interursuri legal de 6 %. Rațiunile bisericii se duc prin curatoarele bisericii și sunt controlate de sufleriu. Biserica nu are venituri sigure, pentru că venitul din cintirim e intradisus, rațiunile bisericii se scriu și se controlează anual de protopop. Biserica are ladă cu 1 cheie la fetulu bisericii, lada e în biserică, Documentele, scrisorile bisericii, contractele de biserică, de parohie și de școală și Inventariu se țin la Sufleriu. Biserica n-are pământ, mori etc.

Casa parohială e zidită pe fundul parohial, care e de 1600 stânjeni, îngrădit cu nuiele, o parte e din betrâni, o parte prin nobilul Daniel Pop dăruită. E aproape de biserică, locul nu e sanatosu, pentru că e apatosu. Casa e zidită din birne de brad, împărțită în 4 chilii, 2 cameri, 1 cuina, 1 atriu, lungă de 8 stânjeni și jumătate, lată de 3 stânjeni și jumătate. Are 7 ferestre, destul de vederoase, hornu e de nuiele, rău, e acoperită cu draniță, zidită 1823 prin comunitate, e în statu mijlociu, nu lipsește încă reparațiune.

Alte construcții- sunt încă 1 grajd de 6 stânjeni de lung și 4 de lat, 1 șură de 4 stânjeni de lungă și 3 de lată, 1 coteț de 3 stânjeni lung și 1 și jumătate de lat, toate de bârne de brad, și cu draniță acoperite, făcute prin comunitate, în statu bunu, n-au lipsă de reparațiune.

Parohul Ștefan Șimon, absolvent de Tarnavia, de 56 ani, sfințit în urmă cu 31 ani, de 19 ani în această parohie, investit de episcopul din Muncaci, căsătorit, fără prunci, a crescut 2 nepoate în Sighet, ale decedatei Rozalia Georgiu.

Școala e zidită pe fundul școlar de 1600 stânjeni, în anul 1858, cumpărat prin comunitate din veniturile regalelor. Școala e destul de mare, pruncii sunt laolaltă cu pruncele, scaune, cuptoriu, masă, table, cărți și scule școlare sunt. Școala are 7 ferești, vederosă, se ține curată și ventată.

Învățătorul are chilie lângă școală, fundul pe care e zidită școala e îngrădit cu nuiele, locul e aproape de biserică, îndemânos și sănătos. Învățător era Vasiliu Brândușianu, de 42 de ani, căsătorit, născut în Transilvania, Salva. A învățat la școala trivială, apoi 4 clase normale la Preparandia din Năsăud, cu laudă bună, are metodă bună, știe și cântă după Grecia, are testimoniu absolutoriu de preparandie, e învățător interimar din martie, are un salariu de 200 coroane. Din veniturile regalelor pe an școlar, din anul 1859 de la Casovia s-a stabilit acel salariu și a fost aprobat de episcop.

Din anul 1857/1858 preotul are grijă de școală, pe care o vizitează regulat și are grigea de învățător, ca acesta să își îndeplinească deregătoria sa.

Părinții sunt îndrumați de paroh și diriguitorii comunali și cercuali să își trimită copiii la școală, dar unii sunt cerbicoși, altă parte meseri și nu abat pruncii la școală, la care umblă vreo 30 prunci. Preotul ține săptămânal o Cathechisațiune, le explică cuvenita pietate și modestie, ar putea umbla la școală 120 prunci. La întrebarea dacă se face ceva pentru ajutorarea săracilor preotul răspunde că din banii multor se face prin deregătoria cercuaria un fond pentru cei miseri. Nu există în parohie binevoitori sau donatori, patronul bisericii sunt locuitorii, care își sacrifică din venitul regalelor pentru susținerea școlii și învățătorului. Pământurile bisericești s-ar putea înmulți, îmbunătăți sau schimba sau s-ar putea înființa prin mijlocirea Comsașiunii. Venitul bisericești s-ar putea adăuga prin adăugarea înmormântării în centirumul bisericești cu plata unei taxe. Comunitatea are cruci ridicate la hotar și la capătul satului, lipsea una în sat, înaintea bisericești. În sat nu au fost identificați oameni răi, hoți, arestați. Actul e semnat de Vasiliu Mihalka, viceprotopopul Vișeuului¹, Ștefan Simion, parohul satului, Basiliu Pop, curator, și judele satului, Josef Vorhanyok și verificată de episcopul Ioan Alexi și judele imperial Johann Vajda².

Poate cel mai important eveniment surprins de documentele aflate în fondul arhivistic Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla este cel legat de introducerea cărților funciare. În anii 1859-1860 în comitatul Maramureș a avut loc cea de-a doua măsurătoare cadastrală, numită și franciscană. În acest context s-a pus problema limbii Cărții funciare. La început o serie de preoți au optat pentru introducerea cărții funciare în limba maghiară, dar ulterior a avut loc o mare revoltă și o agitație a întregului Maramureș, conduse de preoți și intelectualii români. Opoziția acestora se observă din copia actului trimis autorităților politice și bisericești, pe care o reproducem integral, documentul fiind necunoscut în istoriografie³.

În 21 septembrie 1860 de la Viena se scria episcopului de Gherla, cerându-se măsuri împotriva unor preoți agitari din Maramureș, Laurențiu Mihali din Sirbi, Petru Salcă din Giulești, Grigore Ivașcko din Brebi, Ioan Kindriș din Budești, Vasile Onitza din Văleni, Mihail Demeter din Nănești, care au avut parte în agitații și intrigi zgomotoase. La 11 octombrie episcopul cerea protopopului de Cosău, paroh în Călinești, Filip Oprisiu, să îi cheme, fără prea mare zgomot, ca aceștia să declare la ce adunări au participat și ce au făcut acolo, acuzați fiind de instigare a enoriașilor la neascultare și scandal, *deși ei trebuiau să își conducă enoriașii cu legalitate față de guvern*. Dintr-un document datat 5 iulie 1860 aflăm că împărțirea preoților în 2 tabere era legată de încercarea unei comisii pentru limba și ortografia română. În 29 septembrie 1860 din Călinești, protopopul Cosăului, Filip Oprîș, trimite către contele Francisc Nadasdy, ministrul de justiție și către senatorii imperiali romani îndreptățiți, și copia lor către episcopul greco-catolic, rezultatul cercetării. Aceasta suna astfel:

Excellentissime Domne C.R. Ministru de Justiție!, Conte și Domne Gratioussissime! Noi subscrișii Romani din Marmatia adoramu providenția divină ca prin respectarea naționalității noastre și Înalta concesiune de a putea folosi limba romană în toate treburile sociale-ce prin Înaltu Decretu a Excelenței voastre de datul 23 Iuliu a.c. nr. 10996 ni s-a garantatu-s-a făcutu și noue o nespusă bucurie

¹ A condus de fapt protopopiatul Vișeu, în ultimii ani ai lui Ioan Mihalyi, militând pentru scoaterea bisericii românești de sub Episcopia rutenă din Muncaci, a început construcția bisericilor de piatră din Petrova, Moisei, Borșa, Leordina, cfm. Tit Bud, Date istorice despre protopopiatele, parohiile și mănăstirile române din Maramureș, pe http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/fg/BCUCLUJ_FG_159779_1911.pdf

² S.J.A.N. Cluj, Fond Episcopia greco-catolică Cluj-Gherla, *Diverse*, nr. 1/1860

³ Ibidem, Mișcări naționale în 1860-nr. 1707/1860

cu atatu e mai pătrunditoare de animi, cu câtu în ante de vreo cîteva septămeni neci speranția nu avemu de atăta Înalta respectate. Pe nime sau pe forte puțin lupta acestu de altminte cu totu setea acsteptatu resultatu. Din care cause excellentia vostre se va îndura bine a observa, cum ca provocățiunea unora barbați din intelligenții Romani seculari Marmatiani de a ne subscrie la petițiunea în privintia aplicandei la Cartea funduaria limbei magiare adornate în Vișeu de Sus și Sighet susternute usioru a potutu effeptua suscrierea unora dintre Cleru-fiindu ca din doua limbi germana și magiara noua asta din urma cu totul mai bine e cunoscuta, si pentru ca in acestu restempu n-a fostu vorba de alta, numai de alegere între doua limbi, germana și magiara ca Inaltulu Decretu Ministerialu mai sus amintitu, prin care intrebuintarea limbei nostre Romane, ni se concede noua anca n-a fostu resucdalu ?. Inse toti aici petitionari nu se potu lua de reprezentatiei opiniunei publice, prin urmare subscrierea lor nu se potea bucura de vreo insemnătate si cu atatu mai vartosu, cu catu acei insi numai in numele lor au potutu subscrie, nu si a poporului intregu, neavendu de la densulu nici o plenipotentia. De altminte profunda e durerea subscrisilor preoti la petitiunea atinsa și care cu atata e mai sfasietoare de animi, cu catu acele sunt facute dupa o influintia streina si nu dupo a loru parere, a loru copta desbatere. Prin urmare din acelu principiu “ sapientis est Consilium mutare in melius” si cum ca nu rusine asiu cunosce gresiala subscrisii preoti si seculari romani prin aceste ordine si noa petitiune, subscrierea pentru limba magiara facuta si o retragu si voiescu a o considera de toti si pentru totudeauna de nemicita. Dreptu aceea dara precumu si retractatorii asia si ceialalti din Clasa Clerului protopopi si Preoti si seculari romani din Marmatia anumitu din Protopopiatele Izei, Coseului, Szigetului si Visieului in aceasta petitiune subscrisu dorimu.

-Ca recursurile in privintia aplicandei limbii magiare la Cartea funduaria susternuta, se se lieie ca documinte fora scirea oporului romanu intregu facute in casa privata, prin urmare ca nescie recursuri a catorva insi din locuitori ai Marmatiei, pentru ca judii comunali subscriendusa fora imputernicire in numele comunelor lor nu se potu cunosce de reprezentantii iei, ci numai de usurpatori si abusatori efronti si audaci a diregatoriei lor ca atatu mai vartosu

-Ca fiindu in Marmatia locuitori romani aproape la 60000 nici in 48 comune, afara de intelligentia romana, care a umblat la scolile magiarilor, intru o comuna abia se afla 4-5 insi romani care vorbescu limba magiara, prin urmare din atinsele mii, vorbescu magiariesce cam la 200-250 insi. Cine dara aru potea dea crediamentu cum ca atatea mii de romani sesi denege limba si nationalitate sa si se imratioscedie adoptedie o alta streina? Cine aru potea crede ca acelu Cleru si Poporu carele restaurarea a Episcopatului Albei Iulii si radierea Episcopatului Gherlei si Lugosiului, ca cele mai vederate semne a Prea inaltei Gratiei Imperetesci si amorei catre romani cu cele mai vii dovezi a multumirei lea primitu. Sa se lapede de mama sa si de cele mai scumpe Clenodii a unui poporu, limba si nationalitate.

-Dupa ce dara noi romanii suntem imbucurati Cu Inaltulu Decretu a Excelentei Vostre, din profundul animilor nostre esprimamu cu cea mai umilita multiamita si din totu sufletuu va rog amu, ca la pre-inaltulu Tronu causa nostra nationala si mai incolo a o patroniza se va indurati si se mediulociti, ca la romanii din totu Imperiulu austriacu, prin urmare la romanii din Marmatia fora esceptiune limba nostra natiunala romana , precumu la Cartea funduaria, asia si in administratiunea politico-civila si judiciare, in Instructiunea publica si privata se se introduca, si introducerea iei de catre Preabunulu nostru Monarchu se sa intaresca prin lege pentru totudeauna sustatatoria.

-Insa dupo ce asia suntemu convinsi ca inalta dispunere a Excellentiei vestre despre libera folosire a limbei natiunale romane numai asia ca produce optatulu efectu-daca la Diregatoriile politico-civile si Judecatoresci cu unu cuvintu la tote ramurile Guvernarei in pamentu de romani locuitu se voru aplica insi romani sciutori de limba nostra romana, pentru aceea cu cea mai profunda reverentia cademu in antea Excellentiei vestre se va indurati la sacratissima Maiestate a esopera se nu reman Inaltulu Decretu Ministerialu littera morta, ci ca la tote susu numitele oficiolate C. Reg. individi din sinulu popopului romanu sa se aplice. Ca –

Daca romanii in secele trecute totudeauna au fostu neclatiti in credintia sa catre Inaltu tronu pentru atata amore a Prebunului nostru Imperatu Franciscu Iosifiu I, dulce Parente al romanior pana astadi aratata-apellamu la Dumndieu carele ne vede animile si pe venitoriu asemenea gata vomu fi, baremi candu si baremi in ce prejurari a alerga sub Stindardulu Imperiului, viatia si averile la picioarele tronului a le depune, pentru eterna lui gloria.

-Excellentissime Domne, aceste fiindu doruintele animilor nostre carele precumu se vede din aici sus alaturata adresa nostra indreptata si catra Domnii Senatori Imperiali romani pentru apărarea lor în Senatulul Imperialu inmultitu, mai tote asemenea suntu aratate, cu profunda reverentia ne rogamu ca cu infatiosarea lor la preainaltulu Tronu ascetarile nostre cele incordate sa se realizeze si se se inplineasca si asia romanulu in teritoriulu locuitu de romani in tote ramurile guvernarei romanu sa ramana. In urma si pentr acea adincu ne rogamu ca recursurile din Marmatia dora pe viitoru suscernande, baremu ce ar contine si pentru petitiunea in favoarea limbii magiare sa se considereze ca recursu private preocupatorie si usurpatorie de volinti poporului romanu fora scirea lui facute. Incredintanduve despre sintimentele nostre cele sincere, umile si devote de carele suntemu patrunsi remanemu cu profunda reverentia in Calinesci in Prefectura Marmatiei 4 septembrie 1860, A Excellentiei vestre preplecati stimatori Filipu Opriss, parohul Calinescilor si protopopul Coseului, Basiliu Karacsonyi, parohul Stremturei si protopopul Izei, Basiliu Mihalka, parohul Visieului de Susu si protopopul Visieului, Ioan Opris, sufleteriu Dragomiresciloru, Stefanu Opris, administratorele interimar al Rozavlei, Petru Ilniszki, sufleteriulu Saieului, Ioanu Simonu, administratore interimar al parohiei Iodului, Filipu Mihalka, paroh Cuhei, Michaela Jurka, administratore a Biocicoelului, Ioane Tomojaga, sufleteriulu de diosu a Selistei, Demetriu Anka administrator Parohiei de susu a Seliscei, Ioan Gyengye, paroh Secelului, Andrea Komanu, parohulu Moiseiului, Alexiu Anderko parohul Borsiei, Michaela Salca, parohul Borsiei Inferiore, Vasiliu Csoban, paroh Visieului de Midilocu, Stefanu Simionu, parohulu Visieului de Diosu, Theodoru Popp, administratorul Leordinei, Ambrosiu Sztasz, sufleteriulu Petrovei, Ioane Lengyel, coadjutoriu in Petrova, Basiliu Szucs, sufleteriulu Botiza, Ioanu Munteanu, sufleterulu Poenilor, Georgiu Buday sufleteriulu Glodului, Petru Glodeanu, judele comunei Stremtura, Lihetu Ioan a Pinti, juratoriu din Stremtura, Petru Stefu maestru de vighiatori, Ioanu Cociota, curatoru prim din Stremtura, Ioan Orza, curatoru in numel locuitorilor din Stremtura, 2000 suflete romane, ca inputernicitii comunei, In antea mea Basiliu Karacsonyi, preotul Stremturei, Thimoteiu Petrovay, judele comunei Rozavlea, Ioan Turda, juratoriu, Ioan Ugleanu curatore, Vasiliu Tomsia curatore, Theodoru Petrovay, vatavu, in numle locuitorilor din Rozavlea 1498 de suflete romane ca inputernicitii comunei in antea mea Stefanu Opriss, sufletereul Rozavlei Stefan Mihaly, judele comunei Saieului, Michaela Dunca strajamesterulu Saeului, Gregoriu Marianu, juratoriu, Ioanu Dunca curatorele basericeii, in numele lucuitorilor din Saieu, 1010 suflete romane ca inputernicitii comunei

Balea Sandor, fo biro, Iliesiu Popp, cantoru, Vasiliu Jusko, cantor, Stefan Dunca, curator, Ioan Chindrisiu si Simeonu Dunca, Georgiu Juszko, Ioanu Balya,

Gregoriu Kindrisiu, locuitori din Joodu, in numele 2000 de suflete romane si antea mea Ioanu Simonu, administratoru loculu.

Grigore Deacu, judele Cuhei, Gregoriu Buftea vatavu, Gregoriu Cehu, strajamesteru Gabrilu Mihalka, curatoru prim, Basiliu Deak, locuitoriu din Cuhei, in numele 1050 de suflete romane si antea mea Filipu Mihalka, parohu Cuhei

Ilie Iusko, judele Dragomiresciului, Niceta Comanu, curatoriu primariu si deputatu, Ilie Chisiu, deputatu, Theodoru Chindrisiu, deputatu, Andreea Cucu, deputatu, in numele 1163 de suflete romane din comuna Dragomirescilor

Pantelemonu Dumitrianu, judele si curatorulu comunei Bocicoelului, Gavrilu Thesia, juratoriu, Gavrilu Rafu, juratoriu, in numele locuitorilor din Bocicoel, 600 suflete, in antea mea Michaelu Jorka, administratorul Bocicoelului

Simeonu Bondoru, judele comunale, Michaelu Chisiu, deputatu, Petru Bondoru, inspector școli comunale, Ioane Iuga, cantore, Theodoru Juga, juratoriu, Filemone Vladu, deputatu, Jacobu Juga, Basiliu Kiss, cantore, Petru Vladu, curatore, Michaelu Gradu, deputatu, Stefan Sofraku, edilu, Georgiu Fentes, Ilia Juga, in numele locuitorilor din Seliscea de Susu 1900 de suflete romane ca in puternicitii comunei, in antea mea Simeonu Bondoru, judele Seliscei

Filo Grama, invetatoriu comunale, Stefanu Mihaly, judele comunei Sacelului, Theodoru Gradu juratoriu si curatoru, Grigoriu Danciu, juratoriu si curatoru, Ioanu Suska, Niceta Suska, Ioanu Danciu, Demetriu Gradu, fetu Georgiu Tomojaga, Vasiliu Tomojaga, Ioan Burnariu, Theodoru Danciu, Elia Gradu, Ioan Tomojadga, locuitori din Secelu, in numele 2000 suflete romane ca in puternicitii comunei, in antea mea Ioanu Gyengye, parochulu Secelului

Ursu Roska, judele comunei, Ioan Moys, juratoriu, Gregoriu Roska, Bonifatiu Moss, Georgiu Brumariu, curatore primariu a Botizei, Marcu Szideu, curatoru, Pantelemonu Dolka, Ioanu Mancza, Oudsimu? Konta in numele a totei comuni 735 suflete romane in antea mea Basiliu Szucs, sufleteriu Botizei

Ioanu Hora, judele comunei Pojenilor, Gregoriu Petreus, juratu, Theodoru Petreus, juratu, Theodoru Munteanu, juratu, Alesie Iliesiu, Gregoriu Popianu, Gregoriu Petreus, curatorulu primariu, Georgiu Szasz, Basiliu Duplea, Petru Szasz, in numele a totei comune 713 suflete sustinute de numuri Ioanu Munteanu sufleteriu Pojenilor

Georgiu Mandrea, judele comunei Glodului, Ursu Marchisiu curatoru primariu, Stefan Dunca, in numele locuitorilor din Glodu, 733 suflete ca in puternicitii comunei

Simeonu Craciunu, Ioanu Roska, cantori de Glodu sustinute de numuri Georgiu Buday preotulu Glodulu

Onufrie Gyerte, cu judele comunei Slatiora, Theodoru Romanu, juratoriu, Vasiliu Romanu, cantor de Slatioara in numele comunei seu 558 de suflete ca in puternicitii si reprezentantii comunitatii Slatiora ca filialele Glodului sau subscrisi trasu cruce in antea mea Georgiu Buday, preotulu Glodului

Michaelu Comanu, judele Mojseiului, Ioane Hosda, juratoriu, Niceta Tomojaga, juratoriu, Gregoriu Tomojaga, curatoru Stefan Dancs, deputatu, Petru Tomojaga, deputatu, locuitorii Mojseiului in numele 2250 de suflete romane ca in puternicitii comunei in antea mea Andrea Komanu, parohul Mojseiului.

Gavrilu Timis, judele comunei Borsia, condecoratu cu cruce argente de merite, Ioane Timis, vatavu, Stefanu Ivacsco, vatavu, Ioanu Timis magistru de vigerie, Vasiliu Mihaly, fetu beserecesu, Niceta Mihaly Ilisei, Gregoriu Dancs, Stefan Romanu, Ioane Mihaly, Mihai Gregorie, cantore besericescu, Vasiliu Dancs, Ilie Ivacsco, emeritu jude, Stefanu Bachmaczki, locuitorii Borsiei in numele intregi din 4000 locuitori statatoria subsciente a numurilor

Vasiliu Mihalka, protopopulu Visieiului, Gavriile Simonu, curatore besericescu, Toma Simon, Ilia Tomojaga vatavu, Gavriile Simonu, Pantelemonu Czikala, Ioane (Onetiu) Tomojaga, Alesiu Andreka a campanului, Mihaiu Tomojaga, Daniele Gradu, Georgiu Tomojaga, Constantin Kindrisiu, Nestore Simonu, Alessandru Tomojaga, Alessiu Andreka, Ioane Valkowoszy, Ioane Iuszko, Demetriu Tomojaga, Petru Csolpanu, Ioane Bragya, Teodoru Csikale, Teodoru Andreka, Popp Ioan, cantore, in numele 1600 locuitori Romani din Visieu de Susu, suscrite de numuri Vasiliu Mihalka, protopopul Visieiului

Vasiliu Csuban, judele comunei, Ioanu Csubanu, cantore, Ignatiu Bora, Nicolau Simon, curatore Demetriu Gradu, Teodoru Laza, Filipu Simonu, Demetriu Bora, Ioane Nasszuj, Mihaiu Bora, Gregoriu Tomojaga, Petru Andreka, fetulu besericei, Stefanu Iuszko, curatore besericescu, in numele locuitorilor Romani din Visieu de Mediulocu din 890 suflete statatorie suscrite de numuri Vasiliu Mihalka, manu propria, protopopu Visioanu

Gregoriu Komanu, Demetriu Romanu, Cosma Poppu, Ioanu Popp, Ioszipu Naszui, Vasiliu Tomojaga, Teodoru Naszuj, Ioane Simon, Mateu Naszuj, Gavriile Naszuj, Vasiliu Popp, Vasiliu Popu Buga, in numele a intregii comune Romane din Visiou de Josu din vreo 2000 suflete statatorie suscrite de numuri Vasiliu Mihalka, manu propria, protopopu Visioavianu

Georgiu Mircsa, judele comunei, Alesandru Urda, curatore, Gregoriu Leurgyan, Demetriu Tyirijan, in numele intregii comunei Leurdina dein 800 locuitori romani statatorie suscrite de numuri Vasiliu Mihalka, manu propria, protopopu Visioavian

Lupu Bilasko, jude comunale, Vasiliu Gyenye, curator primariu, Petrovay Gregoriu, Petrovay Demetriu, Vasiliu (Vaszeliu) Petrovay, Demetriu Bercsa, in numele intregii comunei Petrova din 1500 locuitori Romani statatorie, suscrintu de numuri Vasiliu Mihalka, protopopu Visioavian

Ioanu Kindrisiu, suflateriul Budesceriu, Michaela Demianu, Antistii comunei, Demetriu Popu, Michaela Berinda, Ioanu Budu, Teodoru Ciceu, Ioanu Berinde, Petru Ciceu, Petru Cupcea, Ioanu Marinca, Andreiu Giurgiu, Toma Giurgiu, Petru Marinca, Georgiu Popu, docente, Antistii si plenipotentiatii a Comunei Budesci

Gregoriu Ivasko, suflateriu Brebanu, Theodor Hotea, Ursulu Hotea, Demetriu Berinde, Georgiu Manu, Teodoru Feieru, Zaharia Bota, Gregoriu Popu, Lucacs Blegya, Iacobu Popu, Alesandru Morariu, Ianu Badu, Antistii si plenipotentiatii a comunei Brebu

Filipu Opriss, protopopul Coseului si parochul Calinesciloru, Pavelu Jurka de Calinesci, Jurka Georgius, jude si proprietariu in Calinesci, Teodoru Gabris, docente, Ioanu Jurka, Simeonu Jurka, Marcu Todoranu, Georgiu Fonta, Teodoru Sierba, Mihaiu Todoranu, Ioanu Nemes, Ioanu Opriss, Antisti comunali ca plenipotentiatii a totei comunitatii, Lorintiu Mih, parochu Serbescu si notariu Coseului, Ioan Borody de Serbi, proprietariu, Gregoriu Birtok, Pavelu Opriss, Martianu Borody, Petru Borody, Georgiu Sztecz, Georgiu Borody, Flora Borody, Ioanu Borody, Nicolau Demianu, Ioanu Marinka, Teodoru Budu, Thimoteu Popp, Filipu Borody, Filipu Ioszipu, Stephanu Demianu, Michailu Fauru Antistii si plenipotentiatii a comunei Serbi

Michailu Marku, suflateriulu Cornescilor, Szimeon Kereszteny, jude si proprietariu in Cornesci, Petru Rednicu, Ioanu Rednicu, Pantelemon Radu, Ioanu Ivansuk, Vasiliu Belutiu, Stefanu Rednic, Pavelu Radu, Antistii plenipotentiatii a Comunei Cornesci

Stefanu Godzsa din Feresti, Vasiliu Moisiu, judele si propreitarii din Feresti, Nasui Godzsa, Hirii Oontia, Vasiliu Cziple, Ioanu Cziple, Stefanu Mojs, Antistii si plenipotentiatii comunei Feresti

Petru Szalka, sufleriu din Giulesci, Stefanu Kodrea, Andreu Rednic, Vasiliu Popp, curatorii beserecei, Samuilu Dredianu, sufleriu de Onciesci, Ioana Unguru, judele comunei, Basiliu Godza, Mihail Godza, Basiliu Iura, Michailu Godza, Nuczu Godza, Ionas Godza, Nuczu Godza, Basiliu Negrea, cantore, Antistii si plenipotentiatii a comunei Onciesci

Demetriu Budu, parochulu Barsanei, Antistii si plenipotentiatii din Barsana, Ioanu Dunca, Papp Petru, Giude, Barsanu Andrasiu, curatore, Hodoru Nuczu, curator, Dusintischi Vasilie, Cora Nutiu, Michaiu Lugosi, notariulu Comunei

Michaile Demeter, sufleriu din Nanesci, Vasiliu Nemesiu, curatorulu Besericei, Nicora Vann, vatavu satului, Iura Ioan, inspectorulu scolei, Gregorie Vanna, antistii si plenipotentiatii din Nanesci

Ioan Crisanu, sufleriu din Desesci, Ioanu Romanu, Vasiliu Romanu, Grigorie Popu, Lupu Romanu, curatorii besericei din Desesti

Thimoteu Mihalca, sufleriu din Cracesti, Thomoteu Chira, curatore, Stefanu Tupicza, judele comunei

Basiliu Onicza, parochulu Valenilor, Ioanu Vancsa, judele comunei, Georgiu Beres, Antiste, Ioanu Fraulla, plenipotentiatii comunei,

Basiliu Rednic, jude si proprietariu in Giulesci, Stefanu Kodrea, Stefanu Petras, Lupu Rednicu, Ignatiu Onicza, Nekita Rednik, Teodoru Popp, Petru Batyn, Antistii Comunali cu plenipotentiatii de la comunitate

Ioan Dobosi, parochu in Satu Sugatagu si proprietariu de pamentu, Basiliu Batyn, jude si proprietarii in Sugatagu, Demetriu Joanics, Gavrilu Popp, Ursu Vrazsa, Nuczu Hotye, Mafteiei Meszaros, Iszaila Meszaros, Antistii comunitatii si plenipotentiatii Comunei Sugatagu, Leon Pits, Invetiatoriulu din Sugatagu, Stefanu Mandra, jude si proprietariu in Harnicesti, Zacharia Szakalos, Michaile Szalkaloos, Stefanu Hotye, Todoru Blegye, Petru Rednic, Antistii comunale si plenipotentiatii a totei comunitati

Lomei Onicza, Petru Popp, Andrea Popp, Dimitrie Popp, plenipotentiar comunei Giulesti,

Ioanu Opriss, suflerulu Berbestilor, Georgiu Rednic, presbiteriu, Petru Opriss, clericu absolutu din Berbesci, Stefan Rednic, judele Comunei Berbesci, Papp Pintya, Kodra Dumitru, Mois Vasalie, Mojs Ioan, Mojs Ilie, Kodra Ioan, Popp Stefanu, Pop Georgiu, Antistii si plenipotentiatii a comunei Berbesci

Ioan Batyn, parochu din Vaadu, Georgiu Filipanu, jude comunale, Szakalos Stefanu, Fodorutiulu Ioanu, Szakalos Dumitru, Virsta Alexa, Apanu Teodoru, primarii totu din Vadu

Alesandru Lazar, parochulu Apsei de Midilocu, cei de Diosu si Protopopolui Tractului Szigeth, Basiliu Lazar, administratore localu a Apsei de Medilocu Parochiei de Susu, Danu Ionas a Domnului curatore Besericei, Marina Georgiu a Roski, curatoru besericei de Diosu, Mihaly Ianos, curator Besericei cei de Susu, Danu Stefanu Fetu Besericei, Marina Laszlo, biro, Popp Stefanu, Popp Nicolae, Popp Ianos, Popp Georgiu ca inputernicitii comunei Apsei de Midilocu

Danu Georgiu a lui Stefanu, Simon Dumitru a lui Iona a Anutie, Vladu Michailu a Tioti, Marina Basiliu a lui Ilie, Danu Ionas a Babei, Popsa Michailu a lui Boka, Michali Georgiu, Vladu Basiliu a lui Andreu, Michali Stefanu a lui Michaiu, Danu Michaiu a lui Ilie, Danu Georgiu a lui Ilie, Simon Ioanu a lui Ionas, Simon Georgiu, Simon Ionas, Simon Basiliu, Simon Michailu, Marina Georgiu, Marina Ionas, Marina Lupu, compozesoreii Apsei de Medilocu,

Georgiu Hubanu, administrator beneficiulu Apsei de Diosu cei de Susu, Michailu Marina, administratorul beneficiulu de Josu Apsei de Josu, Ivasko Petru, jude satului, Vladu Lupu, curatorele besericei, Mihalka Petras, Opris Ioan a Nacsicului,

Marina Georgy fetu, Mantis Mihaly, Marina Mihaiu, Buga Petru, cantore, Opriss Mihaiu a Nacsicului, Filipu Ioan a Alexi, Filipu Georgiu a Alexi, Buga Dumitru, Teodoru Opriss, Nicolau Marina, curatorele Besericei de Josu, Ioodi Ilies, Buga Basiliu, Marina Ioan a Ileni, Marina Gyoka, Marina Ionas, Marina Ioan, Marina Mihai a lui Vasziliu, composesori din Apsia de Giosu

Sigismundu Cziple, teologu absolutu, Marina Mihaly, judele satului, Cziple Theodoru, juratoriu, Ofrimu Ioanu, biro in comunitatea Iapa, Iosipu Fucsek, administratorele din Iapa, Stecz Stefanu, curatoru, Tivadar Somon, curatoru, Stanu Ioan juratoriu comunalu, Michailu Kökenesdy, preotu in Beserica Alba, Nanu Ioanu, curatoru, Vladu Ioan, curatoru si fetu, Bokocs Theodoru, juratoriu comunei, Cziple Ioan a popii, composesoru in Beserica Alba

Basiliu Szerbak, administratorele Saraseului, Basiliu Magucz, cantore, Petru Maruszkak, curatore, Georgiu Nemes, judele satului Saraseu, Ananie Popp, Ioanu Gogota, juratoriu.

Alături de evenimentele deosebite din viața satelor maramureșene, viața de zi cu zi s-a desfășurat în continuare pe același făgaș ca înainte. În 16 aug. 1860 Ioan Pop de Törökfalva, parohul Slatinei, și Michail Pavel, parohul Cămărzanei, au încheiat o înțelegere de schimb de parohii, Ioan Pop trecea în Cămărzana, Tiara Avasului și Michail Dan în Slatina, Marmatia, *spre lauda lui Dumnezeu, folosul de obște și înflorirea națiunii române*, cerând episcopului de Gherla aprobarea schimbului, care s-a și făcut de episcopul Ioan Alexi. Acesta a cerut în 4 septembrie viceprotopopului tractului Țării Avașului, Alexandru Erdős, și paroh în Rakşa, să îl introducă în parohie. La fel i-a scris și lui Alexandru Lazăr, viceprotopopul tractului Sighet, și preot în Apșa de Mijloc, pentru ca acesta să facă inventarul și rațiunile bisericii din Slatina și din filia Ocna Slatina și să trimită un exemplar la Gherla. Tot el trebuia să îl înștiințeze pe Ioan Pop că trebuie să îl țină pe capelanul din Cămărzana, căruia trebuia să îi plătească 25 fl, din stolele predicilor de la morți, pe care le va face capelanul, stipendiile miselor și din prescuri, preotul urmând să locuiască în casa parohială din Cămărzana, iar cooperatorul său urmând să se mute în casa învățătorului, lecticalul și veniturile urmând să le primească de la data instalării sale Michail Pavel, fost paroh în Cămărzana, notar și asesor consistorial este numit paroh în Slatina, trebuind să fie instalat acolo¹

Numirile de preoți în parohii, în special în cele mai mari au continuat și ele. Prin decesul preotului din Rozavlea, sat al Erariului, Gregor Roska, în 2 martie 1858, s-a adus din nou în discuție Decretul aprobat de Înalta Curte imperială, la 16 martie 1860. Curtea imperială aducea din nou în discuție porunca lui Bacinski, numită Concertation, din 24 febr. 1778, prin care comunitățile erau obligate să ridice case parohiale din lemn, de 3 camere, cu o cameră pentru cantor, iar lemnul trebuia să fie pus la dispoziție gratuit pe domeniul camerar, sau de domnii de pământ., de aceea Fiscul se interesa de punerea la dispoziția preotului a unei locuințe-Sighet, 6 iunie 1859

Parohia erarială Rozavlea, deși a Fiscului, avea doar sesie intra și extravilană, nu a avut niciodată, de la aducerea aminte a oamenilor, nici casă parohială, nici alte zidiri. Fostul preot nu a construit casă parohială, el având acolo curia lui. Parohia a primit pământ donat de nobila Ierenga Vlad, unde era o casă dărăpănată, care deși a fost nobilă, cu trecerea anilor s-a stricat, unde nu putea locui preotul. Această casă e arendată, din arendă se plătea cvartirul preotului interimar. Existau probleme cu noua construcție, deoarece de la foștii iobagi domnul pământesc nu trăgea nici un folos, pe viitor patronul urma să dea toate materialele, dar nu se puteau aduna bani pentru meșteri, exista problema cu dreptul patronal. Pe lângă Fisc exista acolo un Composesorat (nobilar), care nu plătea, conform obiceiului și a-i supune pe membrii

¹ S.J.A.N. Cluj, fond Episcopia greco-catolică de Cluj-Gherla, nr. 1488/1860

acestui la plata conform Concertațiunii bacinskiene însemna a baga mâna în furnicariu. Era problema dreptului patronului de numire al parohului. Se puneau problema convocării compozitorilor și a locuitorilor comunei, care să fie obligați de Pretură la plată- un apel semnat de Basiliu Karacsonyi, protopopul tractului Iza, care cerea episcopului să numească un preot în Rozavlea, care să se apuce de zidirea casei parohiale și alte zidiri, preotul interimar Ștefan Opriș fiind prea comod. Protopopul cerea discutarea dreptului de patronat, dând ca exemplu comuna Strâmtura, unde pentru câteva scânduri Camera exercita dreptul de patron, și a numit preot în Strâmtura, deși trebuia să plătească 181 florini pentru repararea casei parohiale, dar reprezentantul Camerei, provizorul cameral din Sighet, a ieșit la fața locului, iar după această ieșire a dat 25 scânduri, câteva feldere de var, și oleu pentru farbă la ușile casei, poate de vreo 20 florini, restul sumei trebuia să fie plătită de poporeni. Protopopul nu era mulțumit și a comunicat reprezentantului Fiscului că se va adresa mai sus¹.

Protopopul a cerut verbal, apoi în scris Camerei aulice, patronul bisericii, construirea casei parohiale în Rozavlea, se cere intervenția Ministerului, care să oblige reprezentantul Camerei să ridice casa parohială. Ioan Anderko Homorodanul² scria de la Gherla în 21 oct. 1859, în calitate de canonic arhidiacon, referent, fiind de acord cu opinia protopopului, să se scrie la Casovia la Locumtenență, să oblige Camera din Sighet, ca în înțelesul art. 6936 din 29 martie 1799 și 1 octombrie 1816, nr. 27941, conform articolului. 26 din Concordat, ca în Rozavlea, unde Camera avea singură dreptul de patronat să fie obligată să ridice casă parohială, dar pentru ca acestea ar dura, se cade de acord să fie numit un preot activ, care să adune materialele și cheltuielile să fie cerute de la patron³.

Tabelul candidaților de preot în Rozavlea era destul de generos. Primul care și-a depus candidatura era Ambrosiu Stasz, preot în Petrova, . Acesta era preot din 1842, a terminat studii filosofice la Satu Mare și teologia la Ung; Ioan Opriș, paroh în Dragomirești, preot din 1850, a terminat filosofia la Satu Mare și teologia, parte în Ung, parte în Tarnavia, Samule Dregyan, paroh în Oncești, preot din 1853, a studiat filosofia la Oradea și teologia la Ung; Ștefan Opriș, paroh în Rozavlea, administrator interimar, preot din 1857, cu filosofia la Satu Mare și teologia la Ung. Aceștia candidau pentru parohia vacantă.

Din actele depuse de Ioan Opriș, preot Dragomirești aflăm că Liceul din Satu Mare era Liceul episcopal, preot în Vișeu de Sus, parohia cea mai grea, din 1850-1854, apoi în Dragomirești, unde a ridicat școală comunală, unde în tractul Iza aici s-a început întâi învățarea pruncilor, din 1855 a fost notar al districtului Iza. În anul în curs Composesoratul nobiliar din Dragomirești a adunat, sub îndemnul preotului, bani pentru construirea bisericii de piatră din Dragomirești. Acesta cerea la 12 aug. 1859 parohia Rozavlea, iar la 21 septembrie primea recomandarea obligatorie a protopopului Basiliu Karacsonyi⁴.

¹ S.J.A.N. Cluj, fond Episcopia greco-catolică de Cluj-Gherla, nr. 3189/1860

² conform Ciprian Doru Rigman, Formația intelectuală a protopopilor greco-catolică din episcopia Gherla la mijlocul secolului al XIX-lea, pe https://crisis.mtariicrisurilor.ro/pdf/2012/006_CD%20Rigman.pdf, accesat în 2 12. 2019 „Ioan Anderko-Homorodanul, născut în 19 februarie 1810, în comuna Botiz, Satu Mare, cu studii la Liceul iezuit din Satu Mare și la Colegiul din Târnava, administrator al parohiilor Apșa de Mijloc și Biserica Albă, paroh titular al Apșei de Mijloc și administrator protopopial al tractului Sighet (1839-1840), paroh al Negreștilor și vice-protopop al tractului Țara Oașului (1840-1857). În 24 ianuarie 1857, prin decret imperial, Ioan Anderko e numit canonic arhidiacon sau lector în capitul bisericii catedrale din Gherla. La deschiderea seminarului diecezan, în 1 noiembrie 1858, canonicul Anderko a fost numit profesor de Teologie Morală și Pastorală. Pe parcursul vieții a fost un activ sprijinitor al Astrei din Sibiu, militând pentru mărirea numărului său de membri și pentru impulsivarea activității sale”

³ S.J.A.N. Cluj, fond Episcopia greco-catolică de Cluj-Gherla, nr. 3471/1860

⁴ Ibidem, nr. 3180/1860

Căştigătorul parohiei vacante a fost preotul din Petrova, Ambrosiu Sztas, care în 19 noiembrie 1859 cerea parohia Rozavlea, pe care a mai cerut-o şi în 19 aprilie 1858, datorită mai multor motive. Biserica din Petrova era arsă, preotul se autoaprecia că avea energia de a ridica casă parohială în Rozavlea, aşa cum a ridicat una şi în Petrova, unde a ridicat de curând şi biserică nouă, promiţând implicare în ridicarea casei parohiale din Rozavlea. Locuitorii din Petrova adevereau în 19 noiembrie 1859 spiritul dezvoltător al preotului lor. Acesta primea şi recomandare din partea viceprotopopului tractului Vişeu, Basiliu Mihalka, care mai afirma că preotul era zelos, dar că i-a ars biserica şi a pierdut 2 filiale, cu ocazia dezmembrării episcopiei de Munkacs¹. Acesta a câştigat parohia Rozavlea pe baza acestei promisiuni a preotului, iar în 4 aug 1860 episcopul de la Gherla îi cerea lui Basiliu Mihalka, viceprotopopul tractului Vişeu să îl introducă pe Ştefan Opris, ca preot interimar în Petrova, în locul lui Ambrosiu Sztasz, care a fost numit în cursul lunii mai preot în Rozavlea.

În 22 iulie 1860- Vasile Mihalka², viceprotopopul Vişeuului a cerut episcopului ajutor pentru numitul preot în Rozavlea, Ambrosiu Sztasz.

Preotul interimar din Rozavlea, Ştefan Opris, rămas fără parohie, a fost cerut de Filip Opris, protopop Cosău, care în 8 octombrie 1860, scria episcopului despre faptul că în timpul vizitaţiei canonice a cerut ajutor în Călineşti, pe preotul din Rozavlea, Stefan Opris, *dar după aceea s-a răzgândit, datorită faptului că poporul încă în starea sa materială înapoiaze nu înainteze şi cu dînsul şi venitul parohiei, şi cu zidirea unei case în Sighet a avut mari cheltuieli, şi nu exista loc de cazare pentru cooperador*, (capelan, însă nu are nevoie de el, dar îl roagă pe episcop să îi dea aceluia o parohie, un beneficiu). Ca răspuns în 27 octombrie de la Gherla venea către protopopul Tractului Iza, Basiliu Karacsonyi, numirea lui Stefan Opris, administrator interimar în Rozavlea, la parohia Ocna Sugatag, cu filia Hoteni, ce a ţinut anterior de Giuleşti³.

La moartea preotului din Vad, şi acest sat aflat sub patronatul Camerei aulice, se întocmesc la Ung, în 4 noiembrie 1853, 2 liste cu 3 candidaţi, Ioan Batin, paroh Fereşti, ordinar, sfinţit în 1841, cu Liceul la Satu Mare şi teologia la Ung, Basiliu Karacsonyi, paroh în Rona de Jos, ordinar în 1845, cu liceul la Satu Mare, teologia la Ung şi Basiliu Mihalka, administrator în Dragomireşti, ordinar în 1846, liceul la Satu Mare, teologia la Tarnavia şi a doua cu 5 preoţi calificaţi pentru Vadu Izei, Szűcs Vasile, administrator în Botiza, ordinar în 1837 în parohia Onceşti, unde a slujit 12 ani, apoi în Botiza, liceul la Satu Mare, teologia la Ung, Szalka Michael, paroh în beneficiul superior Borşa, ordinar în 1839, Liceul la Satu Mare, teologia la Tarnavia, Bud Dumitru, administrator în Vişeu de Mijloc, ordinar în 1846, liceul la Satu Mare, teologia la Ung, Ioan Opris, administrator interimar în parohia Vişeu de Sus, ordinar în 1851, liceul la Satu Mare, teologia la Tarnavia, Marina Michael, administrator în parohia de jos din Apşa de Jos, cu liceul în Satu Mare, teologia în Ung.

Un alt aspect al evoluţiei sociale ce răzbate din documente este conservatorismul maramureşenilor, care nu acceptau străinii în rândul lor. Aron Lochianu, învăţător român cerea sprijin episcopului, în 18 decembrie 1860, fiind numit învăţător în Bârsana, unde nu era acceptat de poporeni, care îl doreau pe fostul învăţător, Ioan Dunca, *aceştia l-au mai budulit şi pe fiul cantorului de aici, absolvent de Oradea, dăra eu ca sunt străinu*⁴.

¹ Ibidem, nr.3826/1860

² A condus de fapt protopopiatul Vişeu, în ultimii ani ai lui Ioan Mihalyi, militând pentru scoaterea bisericii româneşti de sub Episcopia ruteană din Muncaci, a început construcţia bisericilor de piatră din Petrova, Moisei, Borşa, Leordina, cfm. Tit Bud, Date istorice despre protopopiatele, parohiile şi mănăstirile române din Maramureş, pe http://documente.bcuculuj.ro/web/bibldigit/fg/BCUCLUJ_FG_159779_1911.pdf

³ Ibidem, nr. 1805/1860

⁴ Ibidem, nr.2100/1860

Un alt caz de neînțelegeri între poporeni și protopop a avut loc în Apșa de Mijloc. În 7 august 1860 la Gherla a avut loc o discuție în cazul plângerii locuitorului Michael Mihali din Apșa de Mijloc, care îl acuza pe protopopul Alesandru Lazar, că a luat 6 florini ai orfanei Vlad Maria și nu dorea să dea bani pentru întreținerea ei, nici să plătească dobânda legală de 6%, insistând pentru o înțelegere locală și doar dacă nu era posibil apelarea la o judecată civilă sau la Sedria orfanală, nu la guvern. Tot atunci s-a împuternicit viceprotopopul tractului Cosău, Filip Opriș să facă cercetarea. Din răspunsul viceprotopopului reieșea că începând din 1858 a plătit dobânda lui Popelean Georgiu, care creștea orfana, și că doar acesta avea dreptul la bani¹.

Împotriva lui Alesandru Lazar s-au plâns, în 6 octombrie 1860, mai mulți poporeni din Apșa de Mijloc, că lua stole prea mari, ca manipula de mai mulți ani venitul fundației școlare și îl folosea pentru el, că lucra în sărbători, că s-a făcut pândaru de pădure și trage în oameni. Preotul s-a apărat, afirmând că fundația școlară, făcută în 1826, era manipulată de juzii comunali, iar din banii donați de curând de locuitori a folosit doar cei necesari construirii școlii. Ioan Anderko Homorodanul, canonic și referent răspunde, ca va trimite actele la vicarul foraneu al Maramureșului, să facă cercetare la fața locului, iar în cazul constatării neadevărului să fie atenționați locuitorii despre faptul că la Gherla nu se aprobă astfel de plângeri, iar dacă va fi găsit vinovat preotul să se scrie la Gherla².

Relații proaste cu preotul lor au avut și locuitorii din Slatina. Astfel în 8 mai 1860 parohul din Slatina, Ioan Pop de Törökfalva, se plângea episcopului de faptul că împotriva lui au fost trimise plângeri și urma a se face ascultare de martori de către protopopul Sighetului. Acetsa cerea o contrainvestigație în cauza sa procesuală³.

În 16 aug. 1860 Alessandro Lazaru, viceprotopopul tractului. Sighet, scria din Apșa de Mijloc, episcopului, despre un loc în orfelinat pentru orfanul fostului preot din Șieu, Ioan oarecandva Mihalka, Mihalka Alesandru, în *Orphanatoriul Diecezei Muncaciului din partea noastră a Romanilor*, fiind recomandat de învățător și având în vedere sărăcia preotesei văduve, ce mai avea încă un copil mai mic de crescut. În 28 august venea răspunsul de la Gherla, în care i se cerea lui Alexandru Lazaru să îi comunice preotesei să ceară Ordinariatului din Ung loc în orfelinat, deoarece încă nu era reglementată situația fundațiilor pentru tinerii români și nu se cunoștea starea adevărată a institutului orfanal⁴.

¹ Ibidem, nr. 1413/1860

² Ibidem, nr. 2127/1860

³ Ibidem, nr. 971/1860

⁴ Ibidem, nr. 1501/1860